

Dr. Leopold Lenard.

Oh, kje si, angelj moj!

Ljudje so rekli „mir“ — in vendar ni miru:
razžarja nebosklon strasti krvava zarja,
odmeva vsepovsod hrup bojnega viharja,
in angeljski je spev razzvenel brez sledu:
„na zemlji mir ljudem!“

Zavel je smrtni hlad, zemljo pokrila noč,
mi tavamo v mrakeh, popotniki brezpotni,
brez ciljev v temno dalj, izgubljeni samotni,
in iz neštetihih src se klic dviguje vroč:
„na zemlji mir ljudem!“

Oh, kje si angelj moj, duh čisti, breztelesni,
poslan iz blažene pokrajine neznane!
Kot v noči naj pastir iz snu mi duša plane
prešine do globin naj dušo v ječi tesni:
„na zemlji mir ljudem!“

V nemirni duši spet budi se zlat spomin
in burnega srca trepeče hrepenenja,
oh, pridi angelj moj, vlij novega življenja,
tvoj spev naj razglasi kot zvon iz daljnih lin:
„na zemlji mir ljudem!“

Poglej, srce ihti, oh, saj je sveta noč,
noč blaženih je sanj in tihega ihtenja,
daj izgubljeni mir, daj srečni cilj kipenja
v izmučeno srce, kot rekel si nekoč:
„na zemlji mir ljudem!“

Ivan Vesenjaki.

Božično pismo.

Gospod urednik! Kako lepo bi bilo, ako bi zamogli v naši novi državi obhajati Božič tako, kakor smo ga pričakovali še pred enim letom, ko smo zrl v bodočnosti naše domovino kakor Izraelci svojo obljubljeno deželo!

Ni še pravega veselja v naših srcih, ko obhajamo praznik one svetotajne noči, ko se je razlegel večnolepi klic božjih krilatec nad betlehemskim hlevom: „Slava Bogu na višavah in mir ljudem na zemlji!“ Ne vidimo tistih lepo bleščečih okenc po naših kmetijskih vaseh, ker v hišah ni petroleja in sveč. Ne slišimo naših ubranih zvonov, ker nas je zanje ogoljufala bivša avstrijska uprava ter jih vrgla v malho žitom in uničujoči vojski. Vidimo povsod širom naše domovine nezadovoljstvo, revščino, pomanjkanje. V evciji božični noči vidimo n. pr. naše haloško ljudstvo, posebej še deco, brez kruha, brez obleke, brez obuvila, celo brez soli za njihov uborni, nezabeljeni krompirček ali fižol. In kakor v Halozah, tako je z našimi reveži po Slovenskih goricah in po Pohorju, ter po posavskem gričevju. Vidimo tebe, slovenski kmetovalec, kako si v silnih, prav upravičenih skrbah za svojo bodočnost.

Pri vsem tem se vprašamo: kdo je zakrivil, da je naše stanje takšno? Kje so vzroki? Ali se da na to stanje popraviti? Naj podam v tem pismu malo odgovora za vse one, ki znajo in hočejo misliti!

Prvi in glavni krivec.

Naših sedanjih slabih odnošajev je naša bivša država in njena uprava, torej njeno vodstvo. Že v trenutku, ko je vstopila Angleška v svetovno vojsko, je bila ta bistveno odločena in poštena, pametna in previdna voditelj ne bi smeli nadaljevati do neskončnosti groznega klanja, razdejanja in uničevanja, ki je žrlo naše življenje in še bolj naše imetje. Toda hoteli so nas uničiti in kjer je bilo najhujše, tam so krvaveli naši ljudje in imeli zato najslabšo hrano v bojni vrsti, v zaledju in bolnici.

Uničili so naše kmetijstvo, izsesali naše pokrajine z rekvizicijami in dali za kmetove, z znojem in krvavimi žulji pridobljene pridelke tisti papir, za katerega nam sedaj ljudje po širnem svetu nič ali prav malo daje.

Kako nas tišči naš denar?

Oglejmo si vrednost naše krone zunaj naše države! Primerjamo pri tem vrednost krone, kakor je bila tik pred vojsko in kakor je sedaj!

Pred vojsko si dobil en ameriški dolar za 4.50 do 5 K, sedaj moraš dati zanj okroglo 100 K. Za 90—95 v, torej ne celo 1 K, si dobil pred svetovno vojsko 1 francoski frank, 1 laško lito, 1 švicarski frank ali 1 dinar. Sedaj pa moraš dati za 1 francoski frank 8—10 K, za 1 švicarskega celo 13—15 K, za 1 lito 8 K in za 1 srbski dinar uradno 3% K, v trgovini pa 4% K.

Da veš glavni vzrok temu stanju, pomni, ljubi prijatelj! Še sledeče: Pred vojsko je imela avstrijsko-ogrska banka okroglo 1 tisoč in 250 do 300 milijonov zlata in srebra. Sedaj ga ima še samo 200 milijonov. Pred vojsko je bilo papirnatih kron 4 tisoč in 500 milijonov, sedaj pa jih je bilo do oktobra 1918 že nad 40 tisoč milijonov. To leto je narasla množina na 50 tisoč milijonov. Od te množine je sedaj samo v Jugoslaviji dvakrat več papirja, kakor ga je bilo pred to vojsko v celi bivši avstro-ogrski državi.

Ali rabimo tuj denar?

Rekel mi boš: saj jaz ne rabim ne lir, ne frankov, ne dolarjev! Prav imaš, prijatelj, toda ti rabiš neobhodno sol, petrolej, obleko, riž, hočeš kavo, slad-

kor, zdravila. To vse in še sto in sto drugih reči rabiš ti, in vse to moramo kupiti tam, kjer se dobi to blago in moramo ga kupiti po ceni in v denarju, kar se tam zahteva. Tujci hočejo za svoje blago svoj denar in ne naših kron. Povdarjam torej še enkrat: glavni krivec naših današnjih razmer je goljufivo finančno gospodarstvo razpadle avstrijske države, toda krivda ni samo tam, je tudi drugod!

Drugi vzroki druginje!

Drugi vzrok druginje je splošno pomanjkanje blaga na svetovnem trgu. Tudi druge države so bile moč izčrpane, tudi druge niso v svojih tovarnah in na svojih poljanah delale za mirne čase, temveč le za vojsko na bojnih poljih. Tako je druginja razmeroma tudi v tujem denarju že v tujini. Ta druginja na svetovnem trgu in prometu vsled pomanjkanja blaga ti bo jasna, ako ti navedem domač vzgled: tudi v mirnem času so pri nas bila na primer jajca o božiču dvakrat dražja, kakor pa meseca marca: denar je bil sicer tisti, a blaga — jajec ni bilo.

Tretji vzrok našemu sedanjemu stanju pa so verižniki — prekupci. Kakor hitro je tega ali onega blaga manj, se ga polastijo verižniki in ga še bolj dražijo. Kakor imamo mi svoje verižnike — posebno židje so v tem pravi umetniki! — za sol, sladkor, petrolej, obleko in drugo, tako imajo v drugih državah tudi svoje. Kakor imamo pri nas cele kapitalistične organizacije, za profitarstvo: recimo ljubljanski „Impeks“ ali nekatere srbske in hrvaške banke, tako jih imajo seveda tudi na Francoskem, v Ameriki itd.

Se cela vrsta domačih vzrokov!

Prezreti ne smemo še celo vrsto domačih vzrokov, da je naše gospodarsko stanje tako slabo. Krivda je na naši sedanji vladi in njeni upravi ter na gospodarskih okoliščinah, katera ta vlada trpi ali celo podpira. Ravno zato pa smo v tako ostrem boju proti sedanji vladi, ker ne zna in noče urediti naših gospodarskih in upravnih razmer tako, kakor bi bilo dobro, pametno in našemu ljudstvu edino primerno.

Prvi pogoj za redne odnošaje med posameznimi državami so dobre trgovinske in prometne pogodbe. Mi pa vsled komodnosti in nezmožnosti trgovinskih ministrov še slabih pogodb nimamo in kar jih imamo, jih ne izpolnjujemo ali pa naši trgovci in naše zadrug ne zvedo njih vsebine!

Blago mora knam po železnicih ali pa po ladjah. Sedaj pa gredo vlaki in posamezni vagoni črez mejo, ker jih nihče ne zaupa, da jih dobi nazaj. Nimamo namreč prometnih pogodb s sosednimi državami. Edino eno tako pogodbo imamo z Italijo in še za to so rabili sedanji demokratični ministri toliko časa, da jo odobrijo, kakor so na vladi.

Carina, naša nesreča.

Velika krivda na današnjem stanju zadene tudi carino, ki jo je upeljala v sedanji obliki naša sedanja socialistična in liberalno-demokratična vlada. Carina imej po praksi vseh zdravih gospodarskih in kulturnih držav v prvi vrsti ščititi državljane. Sedajna carina pa državljane naravnost odira, ker se pobira od predmetov, kateri tvorijo dnevne življenjske potrebščine našega ljudstva. Tudi način, kako pobirajo nesrečno carino, je vsled nepraktičnih predpisov in vsled neizvešanih uradnikov naravnost več kot škodljiv za naš gospodarski razvoj. Ako povdarjam, da je južna železnica zaradi nezmožnih uradnikov in nepraktičnih predpisov glede carine morala ustaviti za dolgo dobo ves tovarni promet, ako povem, da je stalo svoj čas v Mariboru skozi tedne in tedne nad 500 vagonov, ker jih je zadrževal carinski urad,

zamorejo si napraviti ljudje še le sliko, zakaj je tako slabo z našim izvozom in uvozom! Blago za Svico in Cehoslovaško stoji že cele tedne; mnogo ga je izgubilo in nasprotno stoji stotine vagonov onstran naše meje od Spilj proti Gradcu ter čakajo, da izvrši carinarna svoje polževo delo.

Naš izvoz in naš uvoz

Je poplozoma neurejen in negotov. Oviran je vsled pomanjkanja potrebnih vozov. Izročen je verižniškim, kapitalističnim organizacijam. Tudi pri ministrih ni potrebne volje in potrebnega razumevanja za vse te važne naše gospodarske zadeve. Deloma imajo preveč zagriženega strankarskega dela, kakor naprimer naš minister dr. Kramer in drugi, deloma pa so komodni in ne razumejo. Tako je na primer s prehranjevalnim ministrom Bugšekom.

Naš uvoz se ne nanaša na predmete, ki so ljudstvu brezpogojno potrebni, temveč veliko bolj na luksus. Tako sem po Ljubljani in še bolj po Zagrebu in Belgradu opazil mnogo lišpa, dišečega olja, dragih tujih vin in likerjev, opazil dragocene tuje tkanine, sladkarije in tisoče drugih predmetov, katere bi začasno prav lahko pogrešali, pa bi težki milijoni ostali za bolj potrebne reči in ljudje bi bili bolj solidni, poštenji. Sedaj pa vlada pusti, da požira ta luksus milijone, luksus pa si dovoljujejo milijonarji, vojni dobičkarji in verižniki ter ljudski oderuhi vobče, pa tudi deloma podkupljivi in pokvarjeni uradniki. Verižniki in dobičkarji pa luksus plačajo z denarjem, katerega so iztisnili iz ljudstva. En praktični vzgled: v Ljubljani pripovedujejo o gospodu, ki prodaja čevlje, da ima novo, bajno opravljeno stanovanje z 12 sobami, in samo odeja stane 82 tisoč kron! Naše ljudstvo po Stajerskem kaže tudi s prslom za raznimi verižniki in oderuhi, ki so ga opeharili za milijone in milijone. Vsak kraj jih dovolj pozna.

Veliko krivdo na današnjem stanju ima tudi vsled vojske nastala želja po zavzivanju in bogastvu: Malo dela, velik zaslužek, to je sedaj geslo posebne po mestih. Mnogo je tudi v državni službi ljudi, ki si niso nikoli prav izkusili, kaj se pravi zaslužiti, plačo s trdom in delom. To povzroča visoke izdatke, posebno pri našem aktivnem vojaštvu.

Vladina krivda

Je tem večja, ker je onemogočila ravno sedanja vlada, da se podrobno o vsakovrstnih nedesetnostih na pristojnem mestu: v parlamentu ne more govoriti. Gotovo ni prijetno, če poslanci kritizirajo in opozarjajo na nedostatke, toda koristno je za ljudstvo. Vlada sedaj brez parlamenta tudi lahko zlorablja državno oblast v strankarske namene, saj ni nobene kontrole nad državno upravo in nad uporabo državnih dohodkov. Vlada straši pač navidezno kapitaliste in oderuhe, pa jim v resnici ne napravi škode.

Ne obupajmo, temveč na delo

pojimo s čistimi rokami, z zaupanjem v našo pošteno stvar in v trdni veri, da koristimo le svojemu ljudstvu, ako zatiramo in odkrivamo, kar je slabegal. Na odgovorna mesta morajo pošteti, vsi ljudje in ne prazni kričarji! Treba pa je tudi potrpljenja in razumevanja vsakovrstne težave. Zavedajmo se resnice: iz našega truda, iz našega dela, iz našega trpljenja bo vstala naša nova država in v marsičem še sado ne bomo uživali mi, temveč še le naši otroci. In kdo ne bi za svoje otroke, za svoj narod tudi v resnici nekaj žrtvoval? Delajmo torej, da bo vsaj božič naših otrok bolj poln sreče, miru in zadovoljstva! Prijateljem in semiščjenikom božični pozdrav!

Januš Golec.

Božič invalida.

Saj so jo poznali vsi v župniji Brenkovo Tino, je bila najpridnejša gospodinja in nainežnejše skrbna mati na sicer skromni, a vzorno umno obdelani in oskrbovani Brenkovini. Tina je bila gospodarica gospodinja, mati, hlapci in dekla vse obenem, od-

kar je moral v vojsko kmalu po poroki v usodopolnem letu 1914 njen ljubljani mož Lentek. Vsi Tini sosedje in vse pri njej je govorilo pohvalno: Brenkova Tina je ona bela vrana med našim žensstvom, ki podpre za možem ne zapravlja in ne potoplje. Bred-

kovina sama govori, da jo je povzdignila Tina, odkar sta postala z Lentekom mož in žena in je moral on na vojsko.

In res, nikdo ni videl Tine drugje, nego ob Gospodovih dneh v cerkvi in pri domu na njivi in travniku.

Na polnega obraza in drgetajoče utrujenih udov se je uprla včasih Tina z obema rokama ob moliko, trudna glava je klonila proti tlemi, oko jej je zaplaval v solzah in njene misli so jej pohitele tja, kamor jej je vedno in vedno velevalo srce, na — bojna polja, kjer se je mudil že tako dolgo, neznosno dolgo — njen Lentek.

Kdo bi popisal misli, čustva in hrepenenje žensko materinega srca, ki se v mislih oklepa boječega in edino življenjsko krepkega upa: Kaj bo z menoj in otrokom, ako mi pobere vojska — moža?

Te težke, da, pretežke težnje mlado materinega srca so se nekoliko omilile, led boječega upa se je nekoliko odtalil, ko je prikrevsala trudno težkih korakov na njivo Lentekova mati z malico in držeč za roko otroško po grudah kobacajočega Brenkovega edince Lentiča.

Da, da, ta negodno kobacajoči Lentič je bil Tininem srečo že več kot eno leto to, kar je bil nekaj mesecev skupnega življenja njen mož. V Lentičevih nedolžnih, radostno in vedno vedro ter brezskrbno se smehlajočih očesih je zrla ljubezen, hrepenenje, in sploh celo moško in očetovsko dobro dušo svojega dosmrtnega tovariša na tej raskavi poti življenja. Pri pogledu na otroka so ožile mladi materi vsi oni blaži spomini, katere je resnično videla in doživljala tedaj, ko se je po enem letu vojne vrnil njen Lentek na dopust in dvignil prvič v očetovske roke prav nakvisku svojega edince, ki je boječe cepetal z nožicami in nerodno mahljaj z ročicama, da se ubrani neznanega tujca, ki mu je bil — oče. To so bili oni blaženi Tinini spomini pri pogledu na Lentiča, ki je že, odkar ga ni več videlo očetovsko oko, kobacal sam, govoril in za mamo molil za nepoznanega očeta.

V duhu je uživala Tina vse ono materino veselje, ki ga občuti mati, ako vidi, kako brzi otrok za očetom in ga oče v skrbni ljubezni vzame v krepko naročje in hiti z njim na polje, travnik ali za vprežno živino.

Vsaj po enkratnem resničnem užitku tega sicer skromnega, a nepopisno lepega veselja za dobro in nežno materino srce je pozelela Tina, hrepenela z vso dušo po njem in molila koprneče, da jej nakloni Večni milost tega za njo blaženega pogleda.

Tina je delala in garala od zore do trdne noči. Lentekova mati je kuhala skromno družinsko jed, pazila na Lentiča in mu pripovedovala na ognjišču sededemu vse one za otroka nikdar zabne in v otroških letih rajsko lepe pravljice o: zeleni gori, o zlatem vozčku, o zakleti kraljčini itd.

V spomladnem in poletnem času so minavali Tinini dnevi v potu obraza; a ob delaprostih Gospodovih dneh in temnodolgih zimskih večerih pa je bičal njeno dušo ure in ure ter neznosne noči strah: Kje je moj dragi v zimi in ledu?

Praznik, da, božični praznik je bil za Brenkovo družino, kadar so dospеле očetove vrste iz bojišča pod ta krov trepetaj in molitve za očetovo in možovo življenje. Po sto- in stokrat je čitala Tina te vrste o Lentekovem zdravju in o njegovih očetovskih pozdravih na celo družinico. Majhni Lentič pa je zvedel od svoje mame, da vse več o ateku, kakor je ta resnično pisal. Stara babica pa je raztegnila Lentekove vrste v cele povesti o strašni vojski, katero gleda, doživlja in v kateri trpi njegov atek, ki mu boše pravil noč in dan o vojaki, vojski in kanonih, kadar se enkrat vrne in ostane doma pri mami in njemu.

Tako so živeli na Brenkovini pri težkem delu in vednih pogovorih o Lenteku, ki je le tuintam pisal, a domov ga ni bilo že tako dolgo, dolgo ne. Tina se je večkrat pritaženo hudovala v svojem sreču, ako je ugledala tega in onega vojaka iz fare doma na dopustu, le njenega moža ni bilo od nikoder. Večkrat se ji je vrnil celo sum: Kaj, ko bi me bil pozabil? Saj ta vojska je že pohujšala in izneverila ženam toliko mož! Pri takih težko mučnih dvomih materinega srca pa ji je pobožal uho nekod od doma. Lahni glasek Lentičev, razblinili so se ti ledeno mrzli dvomi ob misli: Če bi zabil name, ne more zabiti na otroka, katerega je videl samo enkrat v življenju in kateremu je — oče!

Pri tem solnčnem žarku otroškega glasu se je oprijela znova dela s podvojeno silo in njen gospodinj-ski um je popravljaj in nabavljaj načrtih to in ono pri hiši in gospodarstvu, s čemur je menila zadovoljiti moža, ko se vrne na dom in bo našel marsikaj novega in potrebnega, kar poprej ni bilo pri hiši in gospodarstvu, ko je odhajal na vojno.

Tako je živel Tina v spominih in upu na moža, v materino rajskih čustvih pri pogledu na krepkega otroka in le za dom na skromni Brenkovini, ki je pa pridobivala od dne do dne na ugledu pri sosedih in na lastni imovini.

Pa je prinesel sosedov Mihec s pošte karto z bojišča k Brenkovim. Tina je čitala, roka, ki je dr-

žala pisanje pred oko, je omahnila, oko je zamigljalo v solzah trenutnega strahu, iz prs se jej je izvil bolestno pretrgan vzdih: „Bolan je!“ Dolgo so jej polzele debele solze po licu, telo jej je dregetalo in vendar je zbrala zadnjo moč in čitala dalje: „Bo kmalu boljše, in potem se vidi za dolgo, ne — za zmiraj!“ Kakor žarni blisk v temno noč so posvetile te zadnje besede v do skrajnosti popto in v upu otemnelo ženi in materino srce.

Kako naenkrat je olajšala v mislih to možovo bolezen, ki jej je obetala po hitrem ozdravljenju novo, za njo res življenjsko moč zopetnega svidenja in skupnega življenja.

Moj Bog, kaj vse je zvedel oni večer Lentič o ateku in goreče sta molila z mamo za zdravje in za skorajšnjo vrnitev onega, ki jima je bil pač vse na svetu.

Vendar Lenteka ni bilo dolgo, za Tino dvomljivo ter neznosno dolgo iz bolnice. Pisal je večkrat, pisal dolgo in natanko, da gre z zdravjem na boljše in je upanje, da se vidi skoraj in za — vedno. Vsak Tinin obisk k njemu v bolnico je odklonil in zavrnil, da je on predaleč in bi je itak ne pustili tako daleč v tuji in njej čisto nepoznati svet.

Tina se je tolažila s temi pismi polnimi najlepšega upa preljubnega svidenja in pospravljala v hiši, pri gospodarstvu in na polju, da so rekali sosedje: Lentek bo našel pri povratku novo Brenkovino, katere ne bo spoznal, tako je vsa vzorno urejena in posnažena.

To si lahko mislimo in vsaj nekoliko predstavimo, kako praznično veseli dnevi so zasolnili tu nad Brenkovino, ko je objela očetova vest, da se vrne za sveto noč in Božič oni, za katerega se je vicala cela družinica v strahu in trepetu več nego dve leti.

Hiša je bila sveže pobeljena in osnažena od zunaj in znotraj, vse na svojem mestu: v hlevu, po kurnici in na dvorišču, ko je priropotal sosedov stric s kolesnjem na dvor, da naloži babico in Lentiča, ki se peljeta na postajo zaželenemu očetu in sinu nasproti. Le Tina je ostala doma na materino prigovarjanje, da pripravi možu in njima večerjo za sveto in za Brenkovino — najlepšo — božično noč.

Lentič se je vozil takrat prvič s konjem, na lepem vozu in tako daleč nasproti ateku, katerega je poznal le iz materinega in babičinega pripovedovanja. Sedel je nekaj časa v novih hlačah, novi obleki in novi kapi kot pribit in zagožen v babičino krilo. Otroške oči so motrile prvič tek in peket konjskih kopit. Ko se je pa navojil konja, pa mu je utegnila babica komaj odgovarjati na vsa zvedavo radovedna vprašanja: Kaj je to in zakaj to? Do pogovora o ateku niti prišla nista med potjo, Lentič je gledal v hitrem teku voza preveč novosti, da bi ga bil zanimal atek, katerega ni poznal, o katerem je le slišal.

Od puhačnega vlaka, ki se je potegnil v dolino kot neznan, hitra pošast, pa se ne bi bil genil, da ga ni dvignila moška roka in pritisnila z gorkim poljubom na očetovo srce. Tedaj se je Lentič zganil — strahopetno, oči so mu zrle v moško lice, ki se je tiščalo njegovega, in babica mu je govorila: „Lentič, to so tvoj dobri atek, o katerem sva ti pravila že z mamo.“

Oče je nesel sinka na roki v gostilno, kjer so se ti srečni ljudje med seboj gledali, začudeno vzklkali in lica so jim žarela v onem blaženem solnčnem svitu zopetnega svidenja po oni strašni ločitvi z neizprosnim mečem vojne.

Sele hladnokrvni sosedov stric je izbrisal žar svidenja z opominom: „No, ljudje božji, pijmo vendar!“ Pa so res trčili, stric in Lentek sta pila, babici pa je padla kupica na tla in se razbila. Stric je izustil: „Stara neroda!“ Babica je omahnila na stol, Lentek je povslel oči in se vsedel. Sin je spoznal: Materino oko, četudi ostarelo, je spoznalo kruto izgubo na njegovem telesu, dasi je bila komaj vidna in dobro ponarejena. Babica je ihtela, sin je povešal glavo, Lentič se je oprijel babičinega krila, le stric je hlastnil z jezikom in vprašal začudeno: „Ljudje božji ali ste ponoreli ali kaj?“ Nikdo mu ni odgovoril, le Lentek je ponudil desnico in mu jo položil v njegovo gorko roko. Kot bi se dotaknil gnusne kače, je spustil stric ponujeno roko, ki je bila v rokavici, vsa trda, mrzla, brez življenja, desnica iz železa, usnja in lesa. Sedaj pa ni govoril nikdo več. Babica je sunkoma trepetajoče ihtela, Lentek in stric sta pa molče nosila k ustom kozarca, eden z levico in drugi z desnico, kar je govorilo glasneje in več nego tisoč besed po dolgem, dolgem in težko pričakovanem svidenju. Le Lentič se je hudoval v otroško nedolžnem sreču: Kakšen je pač ta atek? Babica in stric ga gledata in sta žalostna, on pa bi mu tako rad kaj povedal, kar mu je naročila mama, pa se sedaj naenkrat ne upa,

ker sta se ustrašila babica in stric tega ateka, boje se ga tudi on.

To je bila žalostna vožnja od postaje do Brenkovine. Babica je samo enkrat jokaje vprašala: „Kako boš pač povedal Tini?“ Sin ni odgovoril, le menil je sam pri sebi: „Saj bo videla sama, kot je mati!“ Od stričevih so šli peš na hrib domov. Lentič je tekel naprej k mami in povedal, da atek že pridejo, a babica pa jokajo, odkar so zagledali tega ateka. Prijetno je bilo, ko so se peljali po ateka, nazaj pa se vsi jokali in še on se je, ker so se babica.

Tinin od bližajočega upa na svidenje v radosti ožarjeni obraz je prebledel trenutno pri tej otročji izpovedi, telo se jej je potreslo in noga jej je zastala, kot pribita v strahu. Presunilo jo je po cellem telesu, ko se je oklenila krog vratu roka in so jo prisrčno poljubila moževa usta. Ostala sta dolgo v objemu... Tinin strah je zginil in oprijelo in ovenčalo jej je srce ono nepopisno čustvo ljubezni do moža, katerega ni videla že tako dolgo, po katerem jej je zahrepenele srce vsak trenutek, ko se je spomnila nanj. Babice ni bilo v kuhinjo, Lentič je gledal od daleč, mož in žena sta pila in uživala iz zlate čaše zopetnega svidenja.

Tina je peljala Lenteka v hišo, ga posadila za belo pogrnjeno mizo, mu prinesla večerjo in ga ljubeznjivo povabila: „No, vzemi no, Lentek!“

Pri tem ženskonežnem in ljubeznipolnem povabilu je odreklo moškostno in prezirljivo samozatajevanje, mož-vojak je sklonil glavo na mizo in na pol tiho, a bridko zaihtel.

Trenutno začarana Tina je planila k možu, se ga ovila okrog vratu in njeno telo je zadelo pri tem objemu ob nekaj železno-trdega, kar je viselo na moževem telesu. Roke so jej omahnile v objemu, spustila je moža, pomaknila se je proč od njega — ženi je bilo jasno — mož se je vrnil, a s tujo, trdo, železno-mrtvo desnico.

Taka je bila sveta božična noč na Brenkovini. Babica je ihtela celo noč v svoji kamri. Tina je v joku se oklepala moža, ki, dasi berač brez desnice, je bil in bo ostal vendar le njen mož, katerega bode odslej še bolj ljubila in mu še bolj stregla, ker mu je odrgala za življenje potrebno desnico vojna, ki pri svoji žetvi ne izbira med klasjem in smetljivcem. Le Lentič je zaspal ono sveto noč za pečko v joku, ker je jokala mama in babice ni bilo, a v otroški ogorčenosti nad tem atekom, ki ni prinesel nič, o čemur mu je pravila mama, ki ni govoril nič o vojaki in o vojni, le jokali so vsi in še Jezusčka v jasliah niso hoteli pogledati.

Drugo jutro, na sam božični dan, pa se je vzbudil Lentič poleg ateka. Ustrašil se ga je, ker ni bilic mame, utekel bi bil v kuhinjo k babici, da ga ni pridržal ta atek. Že je zapotegnil obraz v kisle gube joka, pa je zavrl solze, oko se mu je uprlo v atekovo vzglavje, kjer je ležalo nekaj tako srebrno-svetlega, in je bilo kakor roka.

Lentič je premagal strah pred neznanim atekom, stegnil je ročico in potegnil k sebi ono svitlo okovano roko. Menil je: To je ono, o čemur so mi že pravili babica in mama, da mi bo prinesel atek iz vojske. Lentek je otipaval umetno roko, jo gladil po svitlih okovih, gibal kazalec in palec in radovedno vpraševal: „Atek, kaj je to? Zakaj je to? Ali je to-le moje? Ali slobodno nesem pokazati, kar ste mi prinesli iz vojske, mami in babici v kuhinjo?“ Atek pa ni nič odgovoril, le pokrtil se je preko glave in mlo zaihtel. Lentič je spustil ono svitlo roko, smuknil s postelje proč od ateka in stekel v kuhinjo, kjer je hitropovedal mami: „Atek jočejo, ker sem jim hotel vzeti in pokazati mami in babici ono svetlo roko, na kateri se gibljeta samo dva prsta.“ Pa mamica tudi ni nič odgovorila, ga je le dvignila na roke, ga objela in še bolj na glas zajokala kot atek. Zjokal se je tudi on, ker sta jokala mama in atek, a on ni vedel zakaj. Sele babica so mu povedali, da so v vojski odstrelili ateku roko in ona svetla roka je sedaj atekova, pa se lahko po noči dene proč in za zglatje. Babica so mu še zaupali, da je ateka neizmerno bolelo, ko jim je vzelo roko. Ta svitla roka je pa za nič, samo da drugi vidijo, atek ima dve roki, v resnici pa samo eno. Ko je pa Lentič to slišal, se mu je usmilil ubogi atek in otroško bridko je zaplakal tudi on na božični dan iz usmiljenja do ateka.

Taka je bila sveta božična noč in božični dan na Brenkovini in še bogzna na koliko krajih tudi po drugod za časa svetovne vojske. Danes gledamo le še z malenkostnim sočutjem na še žive preostanke te velike morije, se obrnemo pri pogledu na invalida v stran in rečemo malomarno sosedu: Glej ga, ta ti pa nima roke ali noge!

Božični večer v zaledju fronte.

(Doživljaj med vojno — priobčil dr. Leop. Lenard.)

Pihala je ostra kraška burja. Pred njo ne varujejo ne vrata, ne okna in celo topla peč — ako se slučajno nahaja peč v kraški hiši — je v boju zoper tega zavratnega in zahrbtnega sovražnika skoraj brez moči. Kaj Sele, ako imajo okna razbite šipe, kakor je bilo v mojem župnišču, vrata špranje, da lahko dlan porineš vanje, drv za peč pa nobenih. Prvič mi jih ni imel kdo pripeljati, drugič bi mi jih vojaki takoj pokradli, ako bi jih dobili.

Zavijem se v svoj stari kožuh, stojim sključen nad mizico in čakam, da mi kuharica prinese večerje. Pravzaprav smo jo čisto po krivici imenovali „kuharica“, ker ni kuhala čisto nič. Prvič ni imela kaj. Mesa sem dobil na teden devet dekagramov, neke

slabe moke na mesec 3 kilograme. Pridelal nisem nič, kupiti ni bilo mogoče nič, izprositi se manj, toraj tudi ni bilo veliko kuhati. Drugič ni bilo kje. Župnišče so mi zasedli vojaki. V sobah so stanovali častniki, v kuhinji kuhali kuharji, burši in ordonanci so spali po veži in po stopnicah, kuharji v kuhinji. Tretjič pa tudi ni bilo treba, ker sem živel od vojaške kuhinje. Kadar se je kuhalo, je stala moja kuharica kot Heli-jeva sinova med vojaki poleg lonca, vzela zame del in mi prinesla v sobo. Seveda je bilo v tem slučaju moje življenje odvisno od razmerja, v katerem sem stal do vojakov in častnikov. Na splošno so bili vojaki zame zelo dobri. So pač čutili, da smo vsi enaki reveži. Najslabše je bilo, ako so bili vojaki revni in

pošteni, a dobili so se tudi taki. Zgodil se je slučaj, da me je adjutant majorja, poveljnika vojaštva, mloprosil, naj mu podarim srajco in spodnje hlače. Imel ni na sebi dobesedno niti koščeka perila. Vrnili so se ravno s fronte na oddih, tam so izgubili celo prtljago, a kar so imeli na sebi, je razpadalo. Najbogatejši so bili madžarski Judje od trena.

Vstopi ordonanc poveljnika, ter me službeno ljudno povabi h gospodom častnikom na večerjo in božičnico. Odvrnem mu seveda, da pridem. Takoj za njim vstopi kuharica, ter mi prinese večerjo, obenem pa pove, da me zunaj čaka nek vojak, star mož, čes, da sem ga povabil zvečer k sebi. Pomislim in se spomnim nazaj: